

Veikart for universell utforming i regional samfunnsplanlegging

**Oppsummering av ideutvikling og
grupperarbeid på nettverkssamling for regional
og kommunal planlegging i regi av KMD
Parallellsesjon C - universell utforming og
medvirkning
Oslo 7. desember 2016**

Notatnr
Forfattere
Dato

DART/13/2016
Kristin Skeide Fuglerud, Jan Dietz
19.12.2016

Dokumentinformasjon

Tittel	Veikart for universell utforming i regional samfunnsplanlegging
Forfattere	Kristin Skeide Fuglerud, Jan Dietz
Dato	19.12.2016
Emneord	Veikart, scenarier, strategi, samfunnsplanlegging, universell utforming,
Målgruppe	Personer engasjert i regional samfunnsplanlegging, beslutningstakere, uu-feltet i Norge, allmennheten
Tilgjengelighet	Åpen
Antall sider	11
© Copyright	Norsk Regnesentral og Dietz Foresight AS

Norsk Regnesentral

Norsk Regnesentral (NR) er en privat, uavhengig stiftelse som utfører oppdragsforskning for bedrifter og det offentlige i det norske og internasjonale markedet. NR ble etablert i 1952 og har kontorer i Kristen Nygaards hus ved Universitetet i Oslo. NR er et av Europas største miljøer innen anvendt statistisk-matematisk modellering og har et senter for forskningsdrevet innovasjon, Statistics for Innovation – (sfi)², med finansiering fra Norges forskningsråd. Det jobbes med et bredt spekter av problemstillinger, for eksempel finansiell risiko, jordobservasjon, estimering av fiskebestander og beskrivelse av geologien i petroleumsreservoarer. NR er ledende i Norge innen utvalgte deler av informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Innen IKT-området har NR innsatsområdene e-inkludering, informasjonssikkerhet og smarte informasjonssystemer. NRs visjon er forskningsresultater som brukes og synes.

Dietz Foresight

Dietz Foresight AS er et rådgivningsselskap som spesialiserer seg på strategisk analyse og ledelse av medvirkningsbaserte prosesser. Selskapet har bred erfaring med strategiutvikling, rådgivning og gjennomføring av strategi- og endringsprosesser i offentlig sektor og i ulike norske regioner. De siste årene har selskapet bl.a. hatt oppdrag for Nærings- og fiskeridepartementet, Politihøgskolen, Husbanken, NVE og flere fylkeskommuner og kommuner. Dietz Foresight er ledende i Norge på bruk av scenariemetodikk og veikart. Selskapet eies og drives av Jan Dietz. Dietz, som har bakgrunn fra Forskningsrådet, har i mange år vært en pådriver for økt bruk av foresight (fremtidstenkning) og involverende metoder i norsk planlegging og strategiutvikling.

Innhold

1	Bakgrunn	5
2	Bruk av veikart	5
3	Hovedmomenter fra idemyldring og gruppearbeid	6
3.1	Status og forståelse av uu.....	6
3.2	Viktige endringer/milepæler i perioden fram mot 2030	6
3.3	Ønsket tilstand i 2030	7
	Vedlegg 1: Dokumentasjon av idemyldring	8
	Vedlegg 2: Deltakere.....	11

1 Bakgrunn

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) arrangerte nettverkssamling om regional og kommunal planlegging 6.-7. desember 2016. Blant temaene var betydningen av kommune- og regionreformen for kommunal og regional planlegging, medvirkning fra kommuner og fylkeskommuner i statlig arealplanlegging, sammenhengen mellom samfunnsplanlegging, arealplanlegging og økonomiplanlegging, sammenslåing av fylker og endringer i plan- og bygningsloven.

Parallellsesjon C var viet *universell utforming og medvirkning*. Jan Dietz og Kristin Skeide Fuglerud gav deltakerne en kort presentasjon av resultatene fra en scenarieprosess som nylig er gjennomført for Bufdir.¹ Prosessen har vært en arena for dialog, felles analyse og bruk av både scenarier og veikart. Anbefalingene i rapporten er nå til behandling i den politiske ledelsen.

Etter foredraget ble det organisert idemyldring og gruppearbeid for deltakerne. Tanken med denne bolken var å gi deltakerne en enkel innføring i hvordan man kan bruke veikart som verktøy i strategi- og planleggingsarbeid. Det er viktig å understreke at bolken ikke varte mer enn drøye 1,5 timer, slik at resultatene ikke kan anses som annet enn tentative. Gruppearbeidet ble oppfattet som en nyttig og interessant øvelse, og resultatene som er gjengitt i dette notatet, er tenkt som en illustrasjon og en inspirasjon for regionene. NB: Fullt utarbeidede veikart krever en egen prosess og profesjonell fasilitering. Det er vanlig å benytte workshops (verksteder).

2 Bruk av veikart

Veikart er et verktøy som i stigende grad benyttes i strategi- og utviklingsarbeid i både privat og offentlig sektor.² Veikart egner seg spesielt godt når det er behov for langsiktig tenkning og bevisst bruk av flere tidsperspektiver. Veikart tydeliggjør retningen og visualiserer endringene som må skje. En av gevinstene er at de involverte får en klarere forståelse av rekkefølgen i ønskede endringer og hvordan man kan håndtere komplekse oppgaver ved å dele dem opp i egnede etapper.

Veikart har vist seg å være et glimrende redskap for medvirkning, læring og utvikling av en felles problemforståelse. Utformingen av gode veikart krever tverrfaglig samarbeid og bidrag fra flere fag og sektorer. I neste fase blir veikartet retningsgivende for den praktiske oppfølgingen.

På nettverkssamlingen ble deltakerne invitert til å reflektere over hvordan veikart for uu i regional samfunnsplanlegging kan tenkes å se ut. Konkret ble deltakerne oppfordret til å lage utkast til veikart med utgangspunkt i fylkesmannens og fylkeskommunens ansvar.

¹ Dietz, J., Fuglerud, K. S., & Solheim, I. (2016). Handlingsrom for et universelt utformet samfunn: Prosjektrapport.

² For nærmere informasjon om veikart og scenarier, se dietzforesight.no

3 Hovedmomenter fra idemyldring og gruppearbeid

Deltakerne ble delt inn i fire grupper og fikk i oppgave å skissere hvordan fylkesmannen og fylkeskommunen kan bidra til et universelt utformet samfunn i 2030. Gruppene ble bedt om å beskrive utfordringer og grunnleggende endringsbehov i 2017 og ønsket tilstand i 2030. Oppgaven var deretter å beskrive milepæler, endringer og store grep på veg til den ønskede tilstanden.

Idemyldringen viste at deltakerne er opptatt av å løfte uu-arbeidets status og gjennomslagskraft. Vi gjengir her noen hovedpoenger fra diskusjonen (se også vedlegg 1). Materialet kan brukes på ulike måter i videre strategi- og utviklingsarbeid.

3.1 Status og forståelse av uu

- Det er behov for et felles språk for uu og en tydeliggjøring av hva uu innebærer på lokalt/regionalt nivå
- Det lokale og regionale svever ikke fritt. Det nasjonale (statlige) nivået påvirker det regionale arbeidet på godt og vondt. Fylkesmannen og fylkeskommunen er avhengig av en nasjonal strategi som tar hensyn til regionale utfordringer og som kan bidra til bedre samordning av de ulike nivåene
- Fylkeskommunen bør bli en tydeligere pådriver i arbeidet for universell utforming. Fylkesmannen bør også bidra til læring (i tillegg til tilsyn)
- Mange etterlyser en status for arbeidet med uu og en oversikt over kompetansen på uu i kommunene og fylkeskommunene
- Det er nødvendig å markedsføre og framsnakke universell utforming. En mulighet er å utpeke egne uu-ambassadører i de enkelte regionene

3.2 Viktige endringer/milepæler i perioden fram mot 2030

- Fornyelse av uu krever strategisk tenkning, tydeligere statlige signaler, sterkere oppfølging av kommunene og større vekt på tverrsektorielt samarbeid
- Fylkeskommunen må være pådriver for langsiktig, systematisk satsing
- Uu må sees som en naturlig del i strategi- og planarbeidet
- Behov for konkretisering og økt kunnskap og kompetanse om uu i kommunene
- Behov for dokumentasjon av uu-tilstand og kunnskapsoversikt
- Informasjons- og holdningsskapende arbeid må intensiveres
- Vi trenger bedre og mer treffsikre tilskuddsordninger

3.3 Ønsket tilstand i 2030

- Et universelt utformet samfunn, kjennetegnet av gode møteplasser, moderne løsninger for transport og velfungerende lokalsamfunn
- Det har skjedd en endring i kunnskapen og holdningene. Uu har fått anerkjennelse og inngår nå som et naturlig element i folkehelsearbeid og generelt i utviklingen av et mer bærekraftig samfunn
- Uu er integrert i samfunnsplanleggingen og er et perspektiv som gjennomsyrrer strategier og planer

Vedlegg 1: Dokumentasjon av idemyldring

2017 (status/behov)	Milepæler (endringer) i perioden fram mot 2030	2030 (ønsket tilstand)
<p>Behov for begrepsavklaring</p> <ul style="list-style-type: none"> - Behov for felles språk om uu - Behov begrepsutvikling uu - Begrepsavklaring/-status /utfordring - Manglende begrepsavklaring - Behov for ansvar i alle ledd - Tydeligere på hva uu innebærer - Felles forståelse for uu <p>Behov for strategi og samordning</p> <ul style="list-style-type: none"> - Arbeid i uu er fragmentert - Behov for visjon/strategi, langsiktige mål og prioriteringer - Behov for å identifisere nødvendige uu-forbedringer - FM - uu som nasjonal interesse - Behov for helhetstenkning - Konkretisering av ansvar - Måltretting av arbeidet <p>Fylkeskommunen som pådriver</p> <ul style="list-style-type: none"> - Trenger bedre bruk av virkemidler for å påvirke tydeligere? Flere verktøy - Behov for bedre praksis: mulighetene til å fremme uu i planlegging er dårlig utnyttet - FK må feie for egen dør, fylkeskommunal bygg, fylkesvei, anlegg 	<p>Tydelige statlige signaler</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2021: Nasjonal plan for uu (à la Nasjonal transportplan) hvert 4. år. Stortingsbehandling med mål, strategier og virkemidler angitt - Statlig oppfølgingsplan for fokusområder - Staten må sterkere på banen - Ta hensyn til overordnede føringer - Statlig støtte: Føringer i planlegging <p>Tverrsektorielt samarbeid</p> <ul style="list-style-type: none"> - Samfunnsøkonomi på kort og lang sikt - Forvaltningsnivåer spiller på lag (FM/FK/kommuner) - Uu = tverrsektorielt arbeid = generelt behov for uu - Sektorsiloene viskes ut mot uu (alle tar ansvar) - Medvirkning fra kommunene - Medvirkning – samarbeid - nettverk - "alle bidrar" - Medvirkning på tidligere stadium i prosessene - Brei medvirkning - Må tenke uu i alle ledd - Dialog samarbeid - Tverrfaglig/tverrsektoriell samordning - Tverrsektorielt eierskap og forståelse - Satsningsområder - noen utvalgte - Heve tilgjengeligheten - Større kommuner gir bedre forutsetninger for uu-kompetanse og bedre kapasitet til sterkere uu-innsats <p>Fylkeskommunen som pådriver</p> <ul style="list-style-type: none"> - FK/FM viser vei - FK fremmer uu aktivt - Mer uu i alle deler av fylkeskommunenes organisasjon - Regionale ledd får tydeligere oppgaver, - Flere virkemidler overfor kommunene - FK satsningsområder 	<p>Universelt utformet samfunn</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hele Norge uu i 2030 - Inkluderende samfunn i 2030 - Offentlig transport er enkelt for alle - Møteplasser fungerer for alle - Godt nærmiljø - Kognitiv svekkelse hindrer ikke deltakelse i nærmiljøaktiviteter - Varmekabler på fotgjengerfelt - Bærekraftige lokalsamfunn <p>Kunnskap og holdninger</p> <ul style="list-style-type: none"> - Forstått som angår alle - 2030: så selvsagt med uu at man ikke lenger tenker på det - Tett knyttet til bærekraft og folkehelse - Uu-design (arkitektur) er en anerkjent del av samfunnsprosessene - God kompetanse - Uu er integrert i tankegang og praktiske løsninger (lett å forstå) - God allmennkunnskap om uu <p>Uu integrert i strategier og planer</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uu som gjennomgående perspektiv i all planlegging - Integrert i alle strategier og planer - Uu er et gjennomgående

2017 (status/behov)	Milepæler (endringer) i perioden fram mot 2030	2030 (ønsket tilstand)
<ul style="list-style-type: none"> - FM/FK ønsker i 2017: Ta imot ekstra tilskudd på 50000 - FK som planmyndighet, hvilke virkemidler? Nye virkemidler? - KOMMUNENE MÅ BLI GODE "vi må understøtte kommunene" - FM/FK prisgjitt hva som kommer fra kommunene. Trenger å styrke sin påvirkning og pådriverrolle? - FK være tydeligere på krav til uu i planer - konkret, - FM/FK etterspør uu i plan - gode rutiner - Behov for å bli tydeligere og mer konkrete på veiledning overfor kommunene <p>Status kompetanse</p> <ul style="list-style-type: none"> - Økt kunnskap i alle ledd - Trenger oversikt over uu kompetanse i kommunene <p>Behov for uu-ambassadører</p> <ul style="list-style-type: none"> - Politikken må ha uu på dagsordenen - For få ambassadører og læringsagenter som framsnakker temaet (støtter oppunder disse) - Anerkjønne uu som kvalitet - Endre innstillingen til uu i kommunene - kommuner har ofte negativ innstilling og ser uu som forsinkende, fordyrende og unødvendig 	<ul style="list-style-type: none"> - FK som folkehelsekoordinator - Alle fylker har minst en årlig halv dagskonferanse om uu - FK som folkehelsekoordinator, hvilke virkemidler? <p>Strategi og planarbeid</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bruke scenariebasererte prosesser for å lage veikart - Utarbeide strategiplaner frem til 2030 - handlingsplaner og konkrete tiltak - samordnet. - Klare signaler om uu i regionplaner, uu-innslaget økt til 2030, KP på plass med uu som beskrevet tema - Mer uu i planstrategier - Plan/strategi - H-plan FM/FK - H-plan: Kompetanse, krav, tilskudd, informasjon - Løfte fram uu på f.eks. plankonferanser (må ikke være siste punkt) - Integreere uu i mobilitetsplanlegging på statlig og regionalt nivå - Fra samferdselsplan til mobilitetsplan i fylkeskommuner - Gode rutiner i kommunal planlegging <p>Behov for konkretisering</p> <ul style="list-style-type: none"> - Økt fokus - Hele tiden konkretisere - Konkretisering - Enkle sjekklister - Egne arrangementer (møter) for å konkretisere planer <p>Kunnskap og kompetanse</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gode metoder for videreutvikling av uu - Ny type kompetanse i planlegging - Kompetanse til alle - Kontinuerlig kunnskapsutvikling - Mer kunnskap om uu - Kunnskap/kompetanse - Kompetanse i kommunen på uu - Regionale kompetansenettverk - Tilby særskilte nettverk som kan utvikle egne innlegg på slike 	<p>perspektiv i samfunnsplanlegging i alle fylker</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uu integrert i planlegging, kommunale, regionale og statlige - Lokale, kommunale strategier vedtatt som sikrer oppgradering, f.eks. bygg og uteområder - Kommunen og FK tenker uu fra a til å, i både plan og gjennomføring. Selvfølge! - Fylkene og kommunene jobber mot et felles mål - Regionalt ledd blir sett på som en ledende, innovativ og fremoverlent aktør i å utvikle samfunnet bærekraftig - Regionalt ledd etterspurt, men også støttet av sterke kommuner og av staten. - Innlandet uu 2030: Boliger, - sentrumsutvikling i by og tettsteder, samhandling og tydelige signaler fra aktuelle aktører - Gode verktøy utarbeidet for kommunen

2017 (status/behov)	Milepæler (endringer) i perioden fram mot 2030	2030 (ønsket tilstand)
	<p>konferanser</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bedre planfaglige kommunale miljøer - Uu må inn i fag i vgs. - Kultur for kontinuerlig utvikling av kunnskap <p>Dokumentasjon av tilstand</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dokumentasjon/tilstand - Kunnskapsoversikt <p>Informasjon og holdninger</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bygge helhetskultur i kommunene, inn i kommuneledelsen - Mer forståelse for at uu lønner seg - Synliggjøring av gode resultater - Uu er tema med positiv vinkling i riksdekkende media - Informasjon - Vi må tenke naturlig, "nødvendig for noen, bra for alle" - KU kvalitet - Uu attraktivt - Økt fokus, synliggjøring, integrering i prosesser - Synliggjøring av hjelpemidler, problematisering av tema <p>Tilskuddsordninger</p> <ul style="list-style-type: none"> - Statlige midler til tiltak for tilrettelegging - Tilskudd og nettverk - Måltrett arbeid om uu - FK mulighet for å gi tilskudd - Hva kan jeg kreve? Hvordan kan jeg kreve? Det settes av ressurser til uu <p>Uu i bolig, bygg og anlegg</p> <ul style="list-style-type: none"> - Krav til utbyggere i PBL - Bygg og anlegg i.h.t. Tek10 - Avklaring, plansak -> byggesak - Inngang G-skole, V-skole, H/U skole, NAV brukere, org. og lag - Mer uu fra 2017: Boliger - sentrumsutvikling i by og tettsteder og mer samhandling - Uu inn i all privat oppgradering av boliger via byggevarerbransjen 	

Vedlegg 2: Deltakere

Nedenfor følger en alfabetisk oversikt over de som var påmeldt til nettverkssamlingen

Ask	Linda Nilsen	Rogaland fylkeskommune
Basberg	Mari	Statens vegvesen Region vest
Berg	Torunn	Bufdir
Birkeli-Gauss	Karoline	Doga
Bjørkmann	Mari Anne	Møre og Romsdal fylkeskommune
Dietz	Jan	Dietz Foresight AS
Dimmen	Sveinung	Fylkesmannen i Møre og Romsdal
Fuglerud	Kristin Skeide	Norsk Regnesentral
Guntvedt	Ivar	Nord-Trøndelag fylkeskommune
Haugeto	Åse Kari	Bufdir
Hausken	Jan	Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Hellevang	Christian	KS
Hole	Terezia	Oppland fylkeskommune
Høgda	Lone	Fylkesmannen i Troms, avd. for plan, reindrift og samfunnssikkerhet
Jensen	Roger	Fylkesmannen i Telemark
Johansen	Mabel	Husbanken
Jørgensen	Thor Arne	Universell utforming AS
Kippersund	Björg	Troms fylkeskommune
Kjelle	Trude	Aust-Agder fylkeskommune
Leraand	Asbjørn	Sør-Trøndelag fylkeskommune
Lund	Einar	Kommunal- og moderniseringsdepartementet
Lyngstad	Pål	Direktoratet for byggkvalitet
Moringen	Bente	Oppland fylkeskommune
Orheim	Eline	Fylkesmannen i Sogn og Fjordane
Paule	Solveig	Husbanken
Rudi	Guri	Fylkesmannen i Oppland
Rønning	Vigdis	Helse- og omsorgsdepartementet
Skjerve	Rakel	Vestfold fylkeskommune
Sortland	Ragna	Fylkesmannen i Vestfold
Stoll	Signe	Troms fylkeskommune
Sørmoen	Geir	Fylkesmannen i Buskerud
Thorén	Kine Halvorsen	NMBU
Wahlsten	Randi	Hedmark fylkeskommune
Zamudio-Tveterås	Ulrike Helene	Riksantikvaren